

Wojciech Ziętara

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB w Warszawie

KONKURENCYJNOŚĆ POLSKICH GOSPODARSTW ROLNICZYCH

COMPETITIVENESS OF POLISH FARMS

Słowa kluczowe: konkurencyjność, gospodarstwa rolnicze, typy rolnicze

Key words: competitiveness, agricultural farms, types of farming

Abstrakt. Przedstawiono wyniki badań dotyczących konkurencyjności polskich gospodarstw wybranych typów rolniczych na tle analogicznych grup gospodarstw węgierskich i niemieckich. Podstawę badań stanowiły gospodarstwa objęte Systemem FADN w latach 2006-2010. Wykazano, że zdolności rozwojowe i jednocześnie konkurencyjne mają polskie gospodarstwa o odpowiedniej wielkości ekonomicznej. Minimalna wielkość ekonomiczna gospodarstw roślinnych (typ 13 i 14) i sadowniczych (typ 32) wynosiła powyżej 8 ESU, gospodarstw warzywniczych, mlecznych i bydłęcych – powyżej 16 ESU, natomiast trzodowych – powyżej 40 ESU.

Wstęp

Integracja Polski z Unią Europejską (UE) zdecydowanie poszerzyła możliwości w zakresie handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi, które zostały w pełni wykorzystane. W latach 2004-2012 wartość eksportu produktów rolno-spożywczych wzrosła ponad trzykrotnie, z około 5 mln do 15,5 mln euro, głównie do krajów UE-27. W 2012 roku udział ten wynosił 76,3% [Łopaciuk 2013]. Otwarcie rynków zagranicznych (europejskich i pozostałych) doprowadziło do konfrontacji polskich produktów rolno-spożywczych z analogicznymi produktami z innych krajów. Dotychczasowe doświadczenia wykazały, że polskie produkty okazały się konkurencyjne, dzięki określonym przewagom. Ważnymi źródłami przewag konkurencyjnych były jakość i ceny tych produktów [Szczepaniak 2007]. Na rynkach zagranicznych bezpośrednio nie konkurują producenci rolni (przedsiębiorstwa rolnicze)¹, lecz przedsiębiorstwa przetwórstwa rolniczego i handlowe. Przedmiotem handlu są głównie produkty przetworzone. O ich jakości i cenie decydują jednak surowce, których udział w całkowitych kosztach produkcji wynosi około 2/3 [Woś 2003]. Z tego względu zasadnym jest badanie konkurencyjności polskich gospodarstw rolniczych, mimo że bezpośrednio nie konkurują z analogicznymi gospodarstwami z innych krajów.

Celem badań było przedstawienie sytuacji ekonomicznej polskich gospodarstw z uwzględnieniem wybranych typów rolniczych, ich zdolności do rozwoju, a zatem ich konkurencyjności w porównaniu z gospodarstwami z wybranych krajów.

Material i metodyka badań

Ocenę działalności i określenie konkurencyjności polskich gospodarstw rolniczych dokonano uwzględniając następujące typy rolnicze, według systematyki FADN (*Farm Accountancy Data Network*), tj. gospodarstwa: specjalistyczne zbożowe, oleiste i białkowe (typ 13), z podstawowymi uprawami polowymi (typ 14), sadownicze (typ 32), warzywnicze (typ 20), mleczne (typ 45), z chowem bydła (typ 49) i trzodowe (typ 51).

Objektami badawczymi były gospodarstwa z Polski, Węgier i Niemiec. W wyborze krajów do badań zastosowano dobór celowy służący ocenie polskich gospodarstw na tle analogicznych gospodarstw z krajów o zbliżonej strukturze gospodarstw i warunkach produkcji. Z tego względu wybrano Niemcy, jako najbliższego sąsiada Polski (reprezentant (UE-15) i Węgry (reprezentant UE-12). Bezpośrednimi

¹ Gospodarstwa indywidualne o charakterze towarowym z merytorycznego punktu widzenia są przedsiębiorstwami o formie prawnej – przedsiębiorstwa osoby fizycznej,

sąsiadami są Czechy i Słowacja. W tych krajach występuje jednak odmienna struktura obszarowa gospodarstw, w której dominują gospodarstwa duże pod względem powierzchni, powstałe na bazie tamtejszych rolniczych spółdzielni produkcyjnych i państwowych gospodarstw rolnych.

Przedmiotem badań były grupy gospodarstw objęte systemem FADN, wyodrębnione według wielkości ekonomicznej wyrażonej w ESU². Pod uwagę wzięto następujące klasy wielkości gospodarstw: 4-8 ESU, 8-16 ESU, 16-40 ESU, 40-100 ESU i powyżej 100 ESU. Polskie gospodarstwa z dwóch pierwszych grup porównano z gospodarstwami węgierskimi, gdyż w Niemczech systemem FADN objęte są jedynie gospodarstwa o wielkości 16 ESU i większe. Badania wymienionych grupy gospodarstw dotyczyły lat 2006-2010. Gospodarstwa roślinne (typ 13 i 14) oceniano w latach 2006-2008, sadownicze w latach 2007-2009, a pozostałe typy w latach 2008-2010.

Podstawowym materiałem źródłowym były dane rachunkowe zgromadzone w systemie FADN, zawierające informacje umożliwiające dokonanie charakterystyki badanych gospodarstw pod względem potencjału produkcyjnego, organizacji produkcji, kosztów i efektów. Uzupełniające źródła stanowiły dane statystyczne pochodzące z roczników statystycznych i literatury.

Podstawową metodą zastosowaną w opracowaniu była metoda opisowa, z wykorzystaniem zestawień tabelarycznych. Do oceny uzyskiwanych wyników wykorzystano metodę porównawczą.

Konkurencyjność w teorii i praktyce

Konkurencyjność jest podstawowym pojęciem występującym w naukach ekonomicznych. Według Świtalskiego [2005] „konkurencyjność pojedynczej firmy jest zdolnością do zaspokajania potrzeb nabywcy w wydajniejszy sposób niż konkurenci rynkowi”. Konkurencyjność jest pojęciem złożonym i uwzględnia wiele cech przedsiębiorstw. Według Stankiewicza konkurencyjność przedsiębiorstw należy rozpatrywać, jako system składający się z czterech elementów [Stankiewicz 2003]:

- potencjału konkurencyjności, rozumianego jako całkowite zasoby przedsiębiorstwa wraz z kompetencjami i zdolnościami,
- przewagi konkurencyjnej, jako efektu skutecznego wykorzystania potencjału produkcyjnego umożliwiającego generowanie atrakcyjnej oferty rynkowej i skutecznych instrumentów konkurowania,
- instrumentów konkurowania, które można określić, jako świadome i celowo wykorzystane narzędzia i metody budowania kapitału klientów oraz kreowania wartości firmy,
- pozycji konkurencyjnej, rozumianej jako osiągnięty przez przedsiębiorstwo wynik konkurowania w danym sektorze, rozpatrywany na tle wyników osiąganych przez konkurentów.

W ocenie konkurencyjności polskich gospodarstw rolniczych uwaga zostanie zwrócona nie tylko na ich potencjał produkcyjny lecz także pozycję konkurencyjną. Jak stwierdzono wyżej, przedsiębiorstwa rolnicze z różnych krajów nie konkurują między sobą bezpośrednio, lecz pośrednio. Jak słusznie zauważa Woś [2003] „Z konkurencyjnością mamy do czynienia również wówczas, gdy poszczególne podmioty (gospodarstwa) nie są stroną na rynku rolnym, ale ich koszty produkcji mają zasadniczy wpływ na zdolność konkurencyjną produktów finalnych”. Podobną myśl wyraża również Jarosław Gołębiowski [2001] stwierdzając: „Nie można mówić o konkurencyjnym przemyśle zbożowym bez sprawnego zaplecza surowcowego, jak również o elastycznym i wydajnym rolnictwie, bez sprawnej sfery obrotu, magazynowania i przetwórstwa”. Konkurencyjność badanych gospodarstw będzie również analizowana, jako ich zdolność do rozwoju, mierzona takimi wskaźnikami, jak: dochód z zarządzania³ parytet dochodowy⁴, oraz stopa inwestycji netto⁵. Trudno uważać przedsiębiorstwa rolnicze za konkurencyjne, gdy nie zapewniają rolnikowi – przedsiębiorcy uzyskania przynajmniej dochodu parytetowego, dodatniego dochodu z zarządzania i dodatniej stopy inwestowania netto.

² ESU (*European Size Unit*) – europejska miara wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolniczego, jej odpowiednikiem jest równowartość 1200 euro nadwyżki bezpośredniej.

³ Dochód z zarządzania stanowi ostateczną miarę ekonomicznej oceny funkcjonowania przedsiębiorstwa (gospodarstwa), gdyż uwzględnia się przy jego obliczaniu koszt alternatywny własnych czynników produkcji. Od dochodu z gospodarstwa rodzinnego różni się kosztami: własnej siły roboczej, własnej ziemi i kapitału.

⁴ Parytet dochodowy: stosunek dochodu z gospodarstwa w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej (FWU) do średniego poziomu wynagrodzeń za pracę w gospodarce narodowej.

⁵ Stopa inwestycji netto – stosunek inwestycji netto do amortyzacji wyrażony w %.

Tego rodzaju podejście umożliwia ocenę zdolności rozwojowych gospodarstw z uwzględnieniem warunków ekonomicznych występujących w badanych krajach.

Potencjał konkurencyjny polskich gospodarstw rolniczych

W tabeli 1 podano liczby charakteryzujące potencjał konkurencyjny polskich gospodarstw wyspecjalizowanych w określonych kierunkach produkcji, czyli „typach rolniczych” według typologii FADN. Podane liczby odnoszą się do wielkości ekonomicznej gospodarstw, które są konkurencyjne, czyli wykazują zdolności rozwojowe. Pominięto wyniki gospodarstw, które nie wykazują zdolności rozwojowych – o mniejszej wielkości ekonomicznej. Spośród gospodarstw zbożowych (typ 13), zdolności rozwojowe wykazywały gospodarstwa o wielkości ekonomicznej powyżej 8 ESU z Polski i Węgier. Minimalna wielkość gospodarstw zbożowych w Niemczech wynosiła 100 ESU. Powierzchnia gospodarstw polskich i węgierskich była zbliżona i wynosiła odpowiednio 42,5 i 44,8 ha użytków rolnych (UR), natomiast gospodarstw niemieckich 552,4 ha UR. Dochód z zarządzania w tych gospodarstwach był dodatni, zdecydowanie największy w gospodarstwach niemieckich, w których wynosił 45,38 tys. euro/gospodarstwo. Stopa dochodu parytetowego w tych gospodarstwach była podobna, zawierała się w przedziale od 152,8 do 159,3%. Najniższa była w gospodarstwach polskich, a wyższa w węgierskich i niemieckich. Podana wartość powyżej 150%, oznacza że dochód z gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na jednostkę pracy własnej (FWU)⁶ był o ponad 50% wyższy niż wynagrodzenia w gospodarce narodowej. Stopa inwestycji netto w gospodarstwach polskich i niemieckich była dodatnia, natomiast w węgierskich ujemna, co oznacza, że zdolności rozwojowe gospodarstw węgierskich są ograniczone, aczkolwiek nie są one pozbawione szans, gdyż uzyskiwały dodatni dochód z zarządzania i stopę dochodu parytetowego

Tabela 1. Minimalne wielkości gospodarstw zdolnych do rozwoju w badanych krajach
Table 1. The minimum size of farms suitable for development in selected countries

Kraj/Country	Typy gospodarstw/Types of farms						
	uprawy zbożowe/ cereals	pozostałe uprawy polowe/ other field crops	sadownicze/ orchards	warzyw- nicze/ vegetable	mleczne/ dairy	bydłęce/ cattle	trzodowe/ pigs
	Wielkość ekonomiczna w ESU/ Economic size ESU						
Polska/Poland	8-16	8-16	8-16	16-40	16-40	16-40	40-100
Węgry/Hungary	8-16	8-16	40- 100	16-40	16-40	-	-
Niemcy/Germany	> 100	40-100	40-100	40-100	40-100	40-100	-
	Powierzchnia gospodarstwa (ha użytków rolnych)/Area of agriculture land (ha)						
Polska/Poland	42,5	24,7	12,9	5,9	48,0	73,4	45,0
Węgry/Hungary	44,8	28,0	60,16	9,0	78,0	-	-
Niemcy/Germany	552,4	77,6	13,6	2,2	77,0	91,31	-
	Dochód z zarządzania [tys. euro/gosp.]/Income from the management (ths.euro/farm)						
Polska/Poland	2,12	3,91	10,55	4,75	1,11	1,60	66,81
Węgry/Hungary	3,12	2,00	- 9,2	18,44	0,94	-	-
Niemcy/Germany	45,38	4,81	0,08	5,04	-15,3	-28,7	-
	Stopa dochodu parytetowego/ Rate of income parity [%]						
Polska/Poland	152,8	157,8	114,3	175,0	147,2	158,5	323,7
Węgry/Hungary	159,3	114,6	93,7	455,1	169,6	-	-
Niemcy/Germany	159,1	70,0	36,7	37,0	54,3	40,0	-
	Stopa inwestycji netto/Rate of net investment[%]						
Polska/Poland	38,5	14,,2	3,6	-3,6	78,1	40,7	103,4
Węgry/Hungary	-33,6	-15,5	21,1	94,5	1,1	-	-
Niemcy/Germany	44,4	62,2	36,8	5,3	32,1	47,2	-
	Udział subwencji w dochodzie z gospodarstwa/Share of subsidies in the farm 'income [%]						
Polska/Poland	79,6	41,8	22,9	6,7	40,0	161,8	28,1
Węgry/Hungary	89,4	70,2	219,2	5,7	79,8	-	-
Niemcy/Germany	185,4	74,6	17,5	4,6	89,6	152,1	-

Źródło/Source: [Goraj i in. 2011, Ziętara, Zieliński 2011, Ziętara, Sobierajska 2012, Ziętara Adamski 2014]

⁶ FWU (Family Work Unit) – jednostka pracy własnej odpowiadająca 2120 godz. pracy w roku.

powyżej 150%. Głównym źródłem dochodu z gospodarstwa w tym typie rolniczym były subwencje. Ich udział w dochodzie wynosił w gospodarstwach polskich i węgierskich odpowiednio 79,6 i 89,4%. W gospodarstwach niemieckich był zdecydowanie wyższy i wynosił 185,4%. Analizowane gospodarstwa zbożowe bez wsparcia w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, byłyby niezdolne do rozwoju.

Minimalna wielkość gospodarstw roślinnych z pozostałymi uprawami (typ 14) w Polsce i na Węgrzech, podobnie jak w gospodarstwach zbożowych, wynosiła powyżej 8 ESU, natomiast gospodarstw niemieckich powyżej 40 ESU. Powierzchnia gospodarstw w tym typie była niższa niż w gospodarstwach zbożowych i wynosiła w gospodarstwach polskich i węgierskich odpowiednio 24,7 i 28 ha, natomiast w gospodarstwach niemieckich 77,6 ha. Dochód z zarządzania w tych gospodarstwach był dodatni, zawarty w przedziale od 2 tys. euro (Węgry) do 4,81 tys. euro/gospodarstwo. Stopień zróżnicowania dochodu z zarządzania ocenić należy jako niski. Stopa dochodu parytetowego w gospodarstwach polskich i węgierskich przekraczała 100% i wynosiła odpowiednio 157,8 i 114,6%, natomiast w gospodarstwach niemieckich była zdecydowanie niższa i wynosiła 70%. Stopa inwestycji netto w gospodarstwach polskich i niemieckich była dodatnia i wynosiła 14,2 i 62,2%, a w gospodarstwach węgierskich była ujemna i wynosiła -15,5%. Udział subwencji w dochodzie z gospodarstwa w tym typie był niższy aniżeli w gospodarstwach zbożowych. Najniższy był w gospodarstwach polskich, w których wynosił 41,8%, natomiast w gospodarstwach węgierskich i niemieckich był wyższy i wynosił odpowiednio 70,2 i 74,6%. Szanse rozwojowe gospodarstw z pozostałymi uprawami mają gospodarstwa polskie, natomiast węgierskie i niemieckie mają te szanse ograniczone. Gospodarstwa w tym typie rolniczym bez wsparcia budżetowego byłyby również niezdolne do rozwoju.

Minimalna wielkość gospodarstw sadowniczych zdolnych do rozwoju wynosiła w Polsce powyżej 8 ESU, natomiast węgierskich i niemieckich powyżej 40 ESU. Powierzchnia polskich gospodarstw sadowniczych i niemieckich była zbliżona i wynosiła 12,9 i 13,6 ha, natomiast węgierskich była zdecydowanie większa i wynosiła 60,16 ha. Dochód z zarządzania w gospodarstwach polskich i niemieckich był dodatni: odpowiednio 10,55 i 0,08 tys. euro/gospodarstwo. W gospodarstwach węgierskich był ujemny i wynosił -9,2 tys. euro/gospodarstwo. Stopa dochodu parytetowego tylko w gospodarstwach polskich była wyższa od 100% i wynosiła 114,3%. W gospodarstwach węgierskich wynosiła 93,7%, natomiast w niemieckich zaledwie 36,7%. Stopa inwestycji netto była dodatnia we wszystkich gospodarstwach. Najniższa w gospodarstwach polskich, w których wynosiła 3,6%, natomiast w gospodarstwach węgierskich i niemieckich odpowiednio 21,1 i 36,8%. Udział subwencji w dochodzie gospodarstw sadowniczych był silnie zróżnicowany. W gospodarstwach polskich i niemieckich był stosunkowo niski i wynosił odpowiednio 22,9 i 17,5%, natomiast w gospodarstwach węgierskich był bardzo wysoki i wynosił 219,2%.

Uogólniając ocenę gospodarstw sadowniczych, należy stwierdzić, że polskie gospodarstwa sadownicze o wielkości 8-16 ESU i powierzchni około 13 ha są zdolne do rozwoju i konkurencyjne w stosunku do gospodarstw węgierskich i niemieckich w klasie wielkości ekonomicznej 40-100 ESU, które mimo wyższej klasy wielkości ekonomicznej mają ograniczone zdolności rozwojowe.

Minimalna wielkość gospodarstw warzywniczych w Polsce i na Węgrzech wynosiła powyżej 16 ESU, a niemieckich powyżej 40 ESU. Powierzchnia tych gospodarstw była zróżnicowana. Najmniejsze były gospodarstwa niemieckie, w których powierzchnia wynosiła 2,2 ha, natomiast w polskich i węgierskich odpowiednio 5,9 i 9 ha UR. Przypuszczać należy, że wśród niemieckich gospodarstw warzywniczych występują gospodarstwa z produkcją pod osłonami. Dochód z zarządzania w analizowanych gospodarstwach warzywniczych był dodatni. W gospodarstwach polskich i niemieckich był zbliżony. Wynosił odpowiednio 4,75 i 5,04 tys. euro/gospodarstwo. Zdecydowanie wyższy był w gospodarstwach węgierskich, w których wynosił 18,44 tys. euro/gospodarstwo. Stopa dochodu parytetowego w gospodarstwach polskich i węgierskich przekraczała 100% i wynosiła odpowiednio 175 i 455,1%. Wysoka wartość tej stopy w gospodarstwach węgierskich była wynikiem niskiego udziału pracy własnej. W gospodarstwach niemieckich stopa dochodu parytetowego wynosiła 37%, co oznacza, że dochód z pracy stanowił około jednej trzeciej wynagrodzenia w gospodarce narodowej. Stopa inwestycji netto w gospodarstwach polskich była ujemna i wynosiła -3,6%, w pozostałych była dodatnia. Udział subwencji w dochodzie był niski, zawarty w przedziale od 4,6 do 6,7%. Oznacza to, że gospodarstwa warzywnicze byłyby zdolne

do rozwoju bez wsparcia budżetowego. Konkludując można stwierdzić, że polskie gospodarstwa warzywnicze o wielkości powyżej 16 ESU, mimo ujemnej stopy inwestycji netto (-3,6%), są konkurencyjne w stosunku do gospodarstw węgierskich i niemieckich.

Minimalna wielkość polskich i węgierskich gospodarstw mlecznych wynosiła 16 ESU, natomiast gospodarstw niemieckich 40 ESU. Powierzchnia analizowanych gospodarstw mlecznych była zróżnicowana. Najmniejsza w gospodarstwach polskich, w których wynosiła 48 ha, a liczba utrzymywanych krów wynosiła 35 sztuk. Gospodarstwa węgierskie dysponowały o 62,5% większą powierzchnią. Utrzymywały jednak mniej krów, gdyż tylko 30 sztuk. Gospodarstwa niemieckie użytkowały 77 ha i utrzymywały 63 krowy. Dochód z zarządzania w gospodarstwach polskich i węgierskich był dodatni, jednak nieduży. Wynosił odpowiednio 1,11 i 0,94 tys. euro/gospodarstwo. W gospodarstwach niemieckich był ujemny i wynosił -5,3 tys. euro/gospodarstwo. Stopa dochodu parytetowego w gospodarstwach polskich i węgierskich wynosiła powyżej 140%, natomiast w gospodarstwach niemieckich zaledwie 54,3%. Stopa inwestycji neto we wszystkich analizowanych gospodarstwach była dodatnia – najwyższa była w gospodarstwach polskich, w których wynosiła 78,1%. W gospodarstwach mlecznych istotnym źródłem dochodu były subwencje, stosunkowo niskie w gospodarstwach polskich, w których udział subwencji w dochodzie z gospodarstwa wynosił 40%. Około dwukrotnie wyższy był ten udział w gospodarstwach węgierskich i niemieckich, w których wynosił odpowiednio 79,8 i 89,6%. Podsumowując, można stwierdzić, że polskie gospodarstwa mleczne o wielkości ekonomicznej powyżej 16 ESU i utrzymujące 35 krów mlecznych są zdolne do rozwoju, a zatem konkurencyjne.

Polskie gospodarstwa bydłce zostały porównane tylko z gospodarstwami niemieckimi, gdyż węgierskie w tym typie rolniczym nie były objęte monitoringiem FADN. Minimalna wielkość ekonomiczna gospodarstw polskich wynosiła 16 ESU, a niemieckich 40 ESU, natomiast ich powierzchnia wynosiła odpowiednio 73,4 i 91,3 ha UR. Dochód z zarządzania w gospodarstwach polskich był dodatni, jednak niski – wynosił 1,6 tys. euro/gospodarstwo, natomiast w gospodarstwach niemieckich był ujemny i wynosił -28,7 tys. euro/gospodarstwo. Stopa dochodu parytetowego w gospodarstwach polskich wynosiła około 160%, natomiast w gospodarstwach niemieckich 40%. Stopa inwestycji netto w obydwu grupach gospodarstw była zbliżona i wynosiła ponad 40%. Również udział subwencji w dochodzie z gospodarstwa był zbliżony i wynosił powyżej 150%. Uogólniając należy stwierdzić, że polskie gospodarstwa bydłce o wielkości ekonomicznej powyżej 16 ESU i powierzchni około 70 ha UR są konkurencyjne. Gospodarstwa bydłce z Niemiec o wielkości powyżej 40 ESU i powierzchni 90 ha UR zdolności te mają ograniczone. Nie uzyskują dodatniego dochodu z zarządzania.

Polskie gospodarstwa rzodowe (typ 51) nie były porównywane z analogicznymi gospodarstwami z Węgier i Niemiec, ze względu na brak danych. Zostały ocenione pod względem ich zdolności rozwojowych. Minimalna wielkość ekonomiczna tych gospodarstw wynosiła 40 ESU, o powierzchni około 45 ha UR, utrzymujące minimum 35 macior w cyklu zamkniętym.

Podsumowanie

Gospodarstwa rolnicze, mimo że bezpośrednio nie konkurują na rynkach zagranicznych z analogicznymi podmiotami, to w istotnym stopniu wpływają na konkurencyjność polskich produktów rolno-spożywczych na rynkach zagranicznych. Na rynkach tych bezpośrednio konkurują przedsiębiorstwa handlowe i przetwórstwa rolno-spożywcze. Polskie przedsiębiorstwa tego rodzaju uzyskują przewagi konkurencyjne w zakresie kosztów i jakości oferowanych produktów. Źródłem tych przewag są koszty i jakość surowców, które są produkowane w gospodarstwach rolniczych. Na tej podstawie można stwierdzić, że polskie gospodarstwa pośrednio konkurują z analogicznymi gospodarstwami z innych krajów.

Stwierdzono, że polskie gospodarstwa roślinne (typ 13 i 14) o wielkości ekonomicznej powyżej 8 ESU są zdolne do rozwoju i konkurencyjne w stosunku do gospodarstw węgierskich o tej samej wielkości ekonomicznej. Natomiast zbożowe gospodarstwa niemieckie (typ 13) wykazują zdolności rozwojowe dopiero o wielkości ekonomicznej powyżej 100 ESU, a z pozostałymi uprawami (typ 14) – powyżej 40 ESU. Minimalna powierzchnia polskich i węgierskich gospodarstw zbożowych wynosiła 42,5 i 44,8 ha UR, natomiast niemieckich, aż 552,4 ha UR.

Polskie gospodarstwa sadownicze o wielkości ekonomicznej powyżej 8 ESU i powierzchni 12,9 ha wykazywały zdolności rozwojowe. Natomiast minimalna wielkość ekonomiczna gospodarstw sadowniczych z Węgier i Niemiec wynosiła powyżej 40 ESU, o powierzchni odpowiednio 60 i 13,6 ha UR. Minimalna wielkość ekonomiczna polskich gospodarstw warzywniczych wykazujących zdolności rozwojowe wynosiła powyżej 16 ESU, podobnie jak gospodarstw węgierskich, natomiast gospodarstw niemieckich powyżej 40 ESU. Minimalna powierzchnia analizowanych gospodarstw warzywniczych wynosiła: polskich – 5,9 ha, węgierskich – 9 ha, a niemieckich – 2,2 ha.

Gospodarstwa mleczne z Polski i Węgier wykazywały zdolności rozwojowe o wielkości powyżej 16 ESU i powierzchni odpowiednio 48 i 78 ha UR, natomiast niemieckie gospodarstwa mleczne takie zdolności uzyskały przy wielkości ekonomicznej powyżej 40 ESU i powierzchni 77 ha UR. Z wielkością ekonomiczną wiązała się liczba utrzymywanych krów, która wynosiła w gospodarstwach polskich 35 sztuk, w węgierskich – 30 sztuk, a w niemieckich – 63 krowy. Minimalna wielkość polskich gospodarstw bydłowych wynosiła powyżej 16 ESU i powierzchni 73,6 ha UR, a niemieckich powyżej 40 ESU i powierzchni 91 ha UR.

Polskie gospodarstwa trzodowe wykazywały zdolności rozwojowe dopiero o wielkości powyżej 40 ESU, powierzchni 45 ha UR i utrzymujące minimum 35 macior w cyklu zamkniętym.

Literatura

- Gołębiewski J. 2001: *Czynniki i sposoby poprawy konkurencyjności na rynku zbóż*, [w:] *Możliwości poprawy konkurencyjności agrobiznesu*, Wydawnictwo AR Lublin, 318-335.
- Goraj L., Bocian M., Osuch D., Smolik A. 2011: *Parametry techniczno-ekonomiczne według grup gospodarstw rolnych uczestniczących w polskim FADN w 2009 roku*, IERiGŻ-PIB, 78-79.
- Łopaciuk W. 2013: *Ogólna ocena handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi*, [w:] *Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi – stan i perspektywy*. seria Analizy rynkowe, 37, IERiGŻ-PIB, 6-14.
- Stankiewicz M.J. 2003: *Sposoby oceny konkurencyjności przedsiębiorstwa*, [w:] *Źródła przewag konkurencyjnych przedsiębiorstw w Agrobiznesie*, Wydawnictwa AR w Lublinie, 184-201.
- Szczepaniak I. 2007: *Konkurencyjność polskiego sektora żywnościowego po wejściu Polski do Unii Europejskiej*, [w:] *Zmiany w sektorze żywnościowym po rozszerzeniu UE*. IERiGŻ-PIB, 30-40.
- Świtalski W. 2005: *Innowacyjność i konkurencyjność*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego. s. 163-170.
- Woś A. 2003: *Konkurencyjność potencjalna polskiego rolnictwa*, [w:] *Źródła przewag konkurencyjnych przedsiębiorstw w Agrobiznesie*, Wydawnictwa AR w Lublinie, 9-17.
- Ziętara W., Zieliński M. 2011: *Polskie gospodarstwa roślinne na tle gospodarstw węgierskich i niemieckich*. Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB, 148-150.
- Ziętara W., Sobierajewska J. 2012: *Gospodarstwa ogrodnicze w Polsce i w wybranych krajach Unii Europejskiej*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB, 107-113.
- Ziętara W., Adamski M. 2014: *Skala produkcji, efektywność i konkurencyjność polskich gospodarstw wyspecjalizowanych w produkcji mleka*, ZER nr 1/2014, 58-75.

Summary

This paper presents the results of research on the competitive advantages of selected types of Polish farms in the comparison with referring Hungarian and German farms. This analysis was focused on farms operating within the FADN System in the years: 2006-2010. According to the study, Polish farms indicates the capacity of further development and future competitive advantage, but such a positive future performance of Polish farms depends on their economic size. Suggesting remark of this research is that the recommended minimum economic size of selected types of farms shall break the limits, depending on the type of farm, i.e.: field crops (type 13 and 14) and orchard (type 32) shall be above 8 ESU and farms of vegetables, dairy and cattle shall be over 16 ESU, while the pig shall be bigger than 40 ESU.

Adres do korespondencji
 prof. dr hab. Wojciech Ziętara
 Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB
 ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa
 tel. (22) 505 45 84
 e-mail: zietara@ierigz.waw.pl